

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2012
FORFATTER:	Else Severinsen
TITEL:	Emil Moland – glas en gros.
KORT RESUME:	Elevtid i firmaet i Dalbygade, der var præget af efterkrigstidens problemer.

EMIL MOLAND – GLAS EN GROS

AF ELSE SEVERINSEN

Da jeg den 1. november 1945 cyklede de 12 km fra Sdr. Stenderup ind til Kolding, tænkte jeg på den dag, jeg havde været der for at søge plads på kontoret. Jeg blev taget godt imod af frk. Garde, som var bogholderske. Vi blev hurtigt enige om arbejdet og lønnen. Jeg undrede mig lidt over, at direktøren ikke var her, han skulle vel have været med, når jeg blev ansat, og vi talte løn. Det var jo da et mindre firma. Tilsyneladende var det frk. Garde, der ledede arbejdet, naturligvis sammen med de tre herrer på forkontoret. Men direktøren var her heller ikke denne dag. Det varede nogen tid, inden jeg så ham, Jeg havde på fornemmelsen, at jeg ikke skulle spørge. De kunne godt tale sammen om Moland, men ingen fortalte mig, hvor han var.

Dag – en dag hørte jeg, han havde bedt om en blød stol at sidde i og en kasse æbler. Snart blev jeg klar over, han havde fået hæfte i ar-resten, fordi han havde været værnemager. Han var lukket inde som de andre beboere der, men kunne altså få ting derind for at få det lidt mere bekvemt. Snart blev jeg klar over, at det var en god ting, at han sad dér, her blev han passet på. Og det var, hvad han havde brug for.

Der var jo sket meget i byen under besættelsen. Lige så snart tyskerne var ankommet den 9. april 1940, indfandt de sig på rådhuset, og oberst Schartow forlangte kontorlokaler

på rådhuset til sig selv og sine 4 medarbejdere, desuden ville de have Hotel Kolding, 15 værelser med 23 senge på Hotel Royal til højtstående officerer og plads til 200 soldater.

Man var nødt til at adlyde. Borgmesteren og de kommunale embedsmænd var tvunget til at samarbejde med tyskerne. Der var mennesker, der ikke forstod "samarbejdet" mellem Borgmesterkontoret og værnemagten. Folk foragtede ligefrem de ansatte på rådhuset, men det var en tung pligt for dem. Uden havde værnemagten helt overtaget styret, og hvordan ville det så være gået for beboerne i Kolding?

Der var også megen arbejdsløshed, og hvad gjorde folk ikke for at skaffe føde til kone og børn. Dengang var der jo sjældent mulighed for, at konen kunne arbejde, når der var børn i familien. Man fik ikke brød på bordet, hvis man sagde nej til et arbejde, også selv om det var tyskerne. Skulle de se deres børn dø af sult? Selv om de ikke brød sig om det, måtte de tage det arbejde, der var at få. Der var folk her fra egnen som arbejdede i Skrydstrup og Vandel, hvor man fjernede gårde og huse for at skaffe plads til tyskernes flyvepladser. Der var nogle, som efter befrielsen prøvede at likvidere de mennesker, som arbejdede der. De havde nok ikke selv prøvet at være tvunget til at tage arbejde for tyskerne, for at skaffe føde på bordet.

Jeg husker at vi engang derhjemme, hos mine forældre, kom til at tale om værnemagere, som vi kaldte de mennesker, som arbejdede for tyskerne. Jeg kendte en, der arbejdede i Skrydstrup for at bygge flyveplads, og har nok syntes, det var forkert at gøre det. Far sagde: "Jeg er glad for, jeg har et arbejde, så jeg ikke behøver at arbejde for tyskerne, for at vi kan få mad". Det gav mig lidt at tænke over.

Også Emil Moland kom ud for det problem. Han ejede to villaer, som tyskerne ville have. Han turde ikke sige nej, men talte med borgmesteren om det. Borgmesteren mente, at det var for farligt at sige nej. Moland måtte lade tyskerne flytte ind i husene. For hvad var der sket, hvis han ikke havde rettet sig efter deres krav? Derfor blev han efter krigen udråbt som værnemager og "beskyttet" i arresten.

Det var heller ikke så lang tid efter, at jeg

var blevet ansat, før direktøren var tilbage hos os igen.

Det sted, hvor firmaet lå, hedder i dag Sydbanegade, men i 1945 var adressen Dalbygade 2. De to gader krydsede faktisk hinanden. Når man fra Søndergade drejede til venstre for enden af gaden, var man der allerede, for Moland ejede også hjørneejendommen, den tidligere guldsmedeforretning.

Over for Molands firma lå "Strygejernet". Denne bygning blev kaldt sådan, fordi den havde facon som et strygejern. Bygningen lignede huset skråt overfor på den anden side af Søndergade, som hedder Dyringhus. Dengang kaldte vi altid huset Sønderbro Apotek, for der lå apoteket, til det flyttede til Søndergade Nord. "Strygejernet" hed også Akselhus, opkaldt efter bygherren Th. Skøde Knudsens søn Aksel. Huset rummede også isenkræmmer Daniel Mogensen. Han havde en flot ind-

Firmaet Emil Moland i Dalbygade, ca. 1960.

Luftfoto af området Dalbygade/Sydbanegade og Riberdyb-området i 1948.

gang og to store vinduer på hver side af døren. Bag isenkræmmeren lå Askjærs forretning. De handlede med automobil-reservedele. På hjørnet mellem Sydbanegade og Dalbygade havde Citroen et værksted. Lige efter Moland kom Vulkaniseringsanstalten. Den flyttede lige efter krigen væk fra bymidten.

På modsatte side lå Andelsmejeriet. Her kom bønderne kørende ind med deres mælk naturligvis med heste for. Ud mod Haderslevvej var der mælkeudsalg. Kigger vi lidt længere op ad Haderslevvej, var der før Solarbygningen et lille posthus. Bag Solars store hovedbygning, "Borgen", på Haderslevvej var der målerværksted og Audiola Radiofabrik,

hvor man både kunne købe radioer og få dem repareret.

På stykket fra Søndergade langs Sydbanegade hen til vejen til Riberdyb lå Holmens Kro, en skomager og en elektriker. Der var desuden Riishedes købmandsforretning, der var en skiltemaler på 1. sal og et Tuborg depot i gården. På den nuværende parkeringsplads Riberdyb var der en stor hal med biler. Dette område tilhørte også Moland.

Molands firma dækkede et stort område og der var en ret stor plads bagved, hvor man kunne parkere. Lige inden for fortovet til venstre var portnerbygningen og bagved en arkivbygning, hvor jeg godt kunne lide at ar-

bejde. I stueetagen i den store bygning var der et smedeværksted, hvor man arbejdede med lamineret glas, aluminium og stål. Der var også en glassliberafdeling med specialuddannet mandskab. Her blev afsyret spejle, det var en farlig proces, det havde ikke været tilladt i dag. Folk kom med deres gamle spejle og fik ny belægning på. Der blev også fabrikeret nye spejle. Det var Schultz, der stod for den afdeling. Det var meget hemmeligt, når han skulle blande ingredienserne til spejlbelægningen. Han gik ind i et andet rum og låste døren. Ikke engang hans hjælper måtte overvære det. Han brugte sølvnitrat, kobber, alkohol og sukker, mere var der ingen, der vidste. Senere lavede de termoruder og bilruder i afdelingen.

Længere tilbage var der en større bygning. Her var der i nederste etage lager og et stort lokale, hvor man skar glas til. Ovenpå var kontoret. Der var et ret stort forkontor, her sad de tre mænd, som tog sig af telefonen, posten og kunderne. De hed Hansen, Kristiansen og Schibler. Bagved var der et mindre kontor, hvor frk. Garde sad. Moland havde sit skrivebord over for hendes, og for enden af de to skriveborde var der et mindre bord. På det stod en hundekurv med en pude i til direktørens gravhund. Når hunden var hos os hele dagen, skulle jeg købe for 25 øre leverpostej til dens middag. Frk. Garde havde en lem ud til forkontoret. Skulle man ind til hende, gik man igennem mit lille kontor, som var imellem de to store rum. Fra mit vindue kunne jeg se ned på lageret, hvor der blev skåret glas til og blev pakket kasser med glas.

Da jeg blev ansat til november 1945, led vi stadig af mangel på råvarer. Vi plejede at få butiksruder – de kaldtes spejlglas – fra Bel-

gien, men under hele besættelsen kunne vi jo ikke få glas ind i landet. Efter krigen skulle vi betale importerede varer med eksportvarer til gengæld. Det var svært. Mens jeg var i firmaet, fik Moland de første spejlglasruder fra Belgien efter krigen. Kontorpersonalet stod på mit lille kontor og kiggede ned på lageret, og dernede stod alle folkene og så på, at direktøren skar den første spejlglasrude til. Det var helt højtideligt.

Det første, jeg lærte som elev, var at svare på breve, hvor folk tiggede om glas. Hansen på kontoret besvarede et sådan brev, tog en ekstra kopi til mig, lagde det foran mig og sagde: ”nikker, bukker og beklager”. Og de ord hørte jeg hver gang, han afleverede breve til mig, som jeg skulle svare på efter den anvisning.

Almindeligt vinduesglas og gartnerglas fik vi fra Korsør. Havde de ikke materialer til at fremstille glas hele tiden, måtte de standse fabrikationen i perioder. Hver gang de så skulle i gang igen, var glasset ikke så pænt de første dage, der kunne være ujævnheder og pletter i. Det kaldte vi gartnerglas, for det kunne godt bruges som drivhusglas.

Når direktøren var på kontoret, og vi skulle have kaffe, gav Moland mig sin underkop og bad mig hente to stykker sukker til sin kaffe, og det skulle vi tigge hos Schultz, der stod for spejlglasproduktionen, som brugte sukker i produktionen. Når jeg kom til Schultz og bad om sukker, krævede han et kys som betaling. Da jeg fik sukker første gang, fik jeg lov at skyldes, når jeg nu havde så travlt. Næste gang, jeg kom efter sukker, sagde han, ”først et kys, og så det du skylder mig”. Jeg svarede: ”Dem kan du hente hos direktøren, det er ham, der skal have sukkeret”. Så dre-

Emil Moland forrest i billedet på en personaleudflugt til Strandhuse 1946-47.

jede han om og gik, og han bad aldrig om kys mere. Han var nok bange for, at jeg ville sladre.

I den tid, jeg var i firmaet, blev der arrangeret en fest i firmaet og en firmaudflugt til Strandhuse, hvor frk. Garde havde et sommerhus. Det var meget rare mennesker, der var ansat hos Moland. Meiling var fastansat om vinteren, men om sommeren var han bademester på badeanstalten. Hans datter reddede engang nogle mennesker, der var faldet i åen. Folk var meget glade for hendes indsats, men ingen tænkte på at tage sig af hende, så hun måtte hen til Moland for at bede om at blive kørt hjem, da hun jo var dryppende våd.

I begyndelsen af 1960erne besluttede kommunen, at der skulle laves et nyt vejkryds ved Søndergade/Sydbanegade. Herefter flyttede Emil Moland ned på havnen. 1. april 1975

var hele firmaet flyttet til Caspar Müllersgade på Sydhavnen.

Sidste gang jeg så firmaet i Dalbygade var i november 1948. Da blev min mand og jeg gift, og jeg ville ind og købe et spejl til vores lejlighed. Frk. Garde var ked af, at hun ikke havde set, vi skulle have bryllup, for så skulle vi have haft et spejl i bryllupsgave, men da jeg nu havde valgt et selv, så blev det min gave fra min gamle læreplads. Senere flyttede vi til Midtjylland og jeg fulgte ikke længere med i udviklingen på min gamle arbejdsplads. Jeg ved, at de to glasfirmaer i Kolding, Thorvald Pedersen, som lå i Vestergade og Emil Moland, senere blev slået sammen, men de eksisterer ikke mere. Går man ind på nettet i dag, kan man finde Moland Glas i Odense. Firmaet blev solgt i 1978-80. I dag er det firmaet Daugaard, der bor i deres lokaler på havnen.